

गुलाब

प्रस्तावना

गुलाब हे सर्व व्यापारी फुलपिकातील महत्वाचे पीक आहे. गुलाबामध्ये त्याच्या वाढीच्या सवयीनुसार हायब्रीड टी, फ्लोरिबंडा, मिनीएचर, वेली असे ४ प्रकार पडतात. यापैकी हायब्रीड टी या गुलाबाची लागवड शेतकरी, व्यापारी उत्पादनासाठी करतात. तर फ्लोरिबंडा, मिनीएचर व वेली या प्रकारच्या गुलाबाची लागवड बगीच्यामध्ये तसेच कुंडयामध्ये केली जाते.

जमीन व हवामान

गुलाबाच्या उत्तम वाढीसाठी कमीत कमी ६ तास प्रखर सुर्यप्रकाश आवश्यक असतो. सावलीमध्ये गुलाबाचे झाड योग्य रितीने वाढत नाही व त्यास फुले देखील येत नाहीत.

पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी मध्यम काळी, लाल, हलकी जमीन गुलाबास चांगली मानवते. पाण्याचा निचरा न होणा-या जमिनीमध्ये मूळ कुजव्या रोगाचा प्रादुर्भाव होऊन झाड मरते.

अभिवृद्धीचा प्रकार:- गुलाबाची अभिवृद्धी डोळे भरून केली जाते. रोझा इंडिका अथवा रोझा मल्टीफ्लोरा या जातींच्या खुंटावर डोळे भरले जातात.

लागवड पूर्व तयारी

गुलाबाच्या यशस्वी लागवडीसाठी लागवडपूर्व तयारी फार महत्वाची असते. कारण जमिनीमध्ये लागवड केल्यानंतर त्याच ठिकाणी ७ ते ८ वर्ष रोप रहाते. जमिनीत ६० जर ६० जर ६० सें.मी. आकारमानाचे खड्डे १२० सें.मी. जर ९० सें.मी. अंतरावर घ्यावेत अथवा ४५ जर ४५ जर ४५ सें.मी. आकारमानाचे चर घ्यावेत. खड्डे अथवा चर खोदण्याचे काम मार्च अथवा एप्रिल महिन्यातच पूर्ण करावे. मे महिन्यामध्ये ५० टक्के पोयटा व ५० टक्के शेणखत यांच्या मिश्रणाने खड्डे अथवा चर भरून घ्यावेत. प्रत्येक खड्ड्यामध्ये ५० ग्रॅम फॉलीडॉल डस्ट मिसळून घ्यावी. तसेच १०० ग्रॅम सिंगल सुपर फॉस्फेट, १०० ग्रॅम निंबोळी पेंड व १०० ग्रॅम स्टेरामिल मिसळावे व खड्डे/चर भरून घ्यावेत व लागवडीस तयार ठेवावेत. लागवडीपूर्वी खड्ड्यांना/चरांना भरपूर पाणी द्यावे. एक हेक्टर क्षेत्रामध्ये सुमारे १८,००० गुलाबाची कलमे लागतात.

कुंडयामध्ये गुलाबाची लागवड करण्यापूर्वी शक्यतो मोठ्या आकाराची मातीची चांगली भाजलेली कुंडी निवडावी. त्यास तळाला १ सें.मी. व्यासाचे छिद्र पाडावे जेणे करून पाण्याचा निचरा चांगला होईल. कुंडीच्या तळाशी छिद्रावर एक खापराचा तुकडा पालथा झाकावा. व त्याचे आजुबाजूला विटांचे तुकडे २ ते ३ सें.मी. उंचीपर्यंत भरावेत. त्यावर वाळलेला पालापाचोळा टाकावा. चांगले कुजलेले शेणखत ५० टक्के व पोयटा माती ५० टक्के यांचे मिश्रण करावे. त्यात ५० ग्रॅम फॉलीडॉल डस्ट मिसळावी. याच मिश्रणामध्ये ५० ग्रॅम सिंगल सुपर फॉस्फेट, ५० ग्रॅम निंबोळी पेंड व ५० ग्रॅम स्टेरामिल मिसळावे व या मिश्रणाने कुंडी भरावी. त्यास पाणी द्यावे.

लागवड

लागवड करण्यापूर्वी १२ तास पॉलीथीन बॅगला पाणी देऊ नये. पॉलिथीन बॅग धारदार चाकूने किंवा ब्लेडने खालच्या बाजुने व एका बाजुने फाडावी. नंतर पॉलिथीन बॅग काढून टाकावी व मुळांना इजा होऊ न देता

पॉलिथीन बॅगच्या आकाराचा खड्डा घेऊन त्यात गुलाबाचे कलम लावावे. कलम लावल्यानंतर सर्व बाजूंनी माती दाबावी व भरपूर पाणी द्यावे. कलम लावताना गुलाबाचा डोळा वार्याढच्या विरुद्ध दिशेला करावा. म्हणजे सोसाट्याच्या वार्यांमुळे डोळा भरलेला असतो त्या ठिकाणी इजा होऊन झाड मरणार नाही.

छाटणी

गुलाबाची छाटणी जून व ऑक्टोबर महिन्यात करावी. उन्हाळ्यात छाटणी करू नये. पहिली छाटणी करताना झाडांची उंची ६० सें.मी. झाल्यानंतर करावी. अशक्त फुटवे पूर्णपणे काढून टाकावेत. त्याचप्रमाणे ऑक्टोबर/नोव्हेंबर महिन्यात हलकी छाटणी करावी. छाटणी करताना धारदार चाकूचा व सिकेटरचा वापर करावा व छाटणीनंतर बुरशीनाशकाची फवारणी करावी.

खते:- प्रत्येक झाडांस वर्षातून दोन वेळा छाटणीनंतर पुढीलप्रमाणे खते घालावीत.

- १) शेणखत - १ घमेले
- २) स्टेरामिल - ५० ग्रॅम
- ३) निंबोळी पेंड - १०० ग्रॅम
- ४) नत्र - २० ग्रॅम
- ५) स्फुरद - १० ग्रॅम
- ६) पालाश - १० ग्रॅम

पाणी:- गुलाबासाठी निचर्यांची जमीन आवश्यक असल्याने वारंवार पाणी देणे आवश्यक आहे. गुलाबाच्या योग्य वाढीसाठी व भरपूर उत्पन्नासाठी नेहमी जमीन वापसा अवस्थेत ठेवावी.

पीक संरक्षण

गुलाबावर मुख्यते करून मावा, फुलकिडे, लाल कोळी, अळी, खवले किड याप्रमाणे किडींचा प्रादुर्भाव दिसून येतो. त्याचप्रमाणे भुरी, पानावरील काळे ठिपके यासारख्या रोगांचा प्रादुर्भाव दिसून येतो. वरील किडी व रोगांचा प्रादुर्भाव दिसताच पुढीलप्रमाणे कोणत्याही किटकनाशकाची/बुरशीनाशकाची फवारणी करावी.

अ.क्र	किटकनाशक/बुरशीनाशक	पाण्यातील प्रमाण प्रति १० लिटर	किडी/ रोग
१.	डायमेटोएट ३०% प्रवाही फॉस्फोमिडॉन ८५% प्रवाही मोनोक्रोटोफॉस ३६% प्रवाही	१० मिली १० मिली १५ मिली	मावा व फुलकिडे
२.	डायकोफॉल १८.५% ई.सी. (केलथेन)	२० मिली	लाल कोळी
३	एन्डोसल्फान ३५% प्रवाही क्विनॉलफॉस २५% प्रवाही	२० मिली	पाने खाणारी व कळया

	मॅलेथिऑन ५०% प्रवाही		पोखरगारी अळी
४.	सल्फर, ८०% पाण्यात विरघळणारी पावडर कार्बनडेझिम ५०% पाण्यात विरघळणारी पावडर ट्रायडेमॉर्फ ८०% प्रवाही डायथेन एम-४५ पाण्यात विरघळणारी पावडर	२ ग्रॅम ५ मिली २० ग्रॅम	भुरी, पानावरील काळे ठिपके

प्रत्येक फवारणीमध्ये ५ मिली/१० लिटर पाणी या प्रमाणात स्टीकर्स मिसळल्यास किडी व रोगांचे चांगले नियंत्रण मिळते.

उत्पादन:- सरासरी २.५ ते ३.०० लाख फुले प्रति हेक्टर.

जाती:- ग्लॅंडिएटर, सुपरस्टार, मॉटेझूमा, पीस हॅपीनेस, आयफेल टॉवर, लॅडोरा, क्विन एलिझाबेथ, अभिसारिका, एडवर्ड, इत्यादी

गुलाब लागवडीचे अर्थशास्त्र

अ. क्र.	खर्च	(प्रति हेक्टर)
१)	जमीन तयार करणे व खड्डे खोदणे	२०,०००/-
२)	लागवड साहित्य (रु.१०/- प्रति कलम)	१,८०,०००/-
३)	खते, औषधे, व किटकनाशके इत्यादि	२०,०००/-
४)	छाटणी, आंतरमशागत, पाणीपुरवठा, खते, पीक संरक्षण, इत्यादि	२०,०००/-
	एकूण खर्च रु.	२,४०,०००/-

अपेक्षित उत्पादन व उत्पन्न

प्रति हेक्टरी कलमे - १८,०००

वर्ष	फुले संख्या प्रति कलम	हेक्टरी फुले (संख्या)	विक्री किंमत प्रति फुल (रु)	एकूण उत्पन्न (रु. लाखात)
१	१०	१८०,०००	१.००	१.८०
२	२०	३,६०,०००	१.००	३.६०
३	३०	५,४०,०००	१.००	५.४०

हे लक्षात ठेवा

- * लागवड करताना वाहणार्यात वा-यांच्या विरुद्ध दिशेला डोळा येईल अशा प्रकारे लागवड करावी.
- * एप्रिल किंवा मे महिन्यात छाटणी करू नये.
- * खुंट रोपांचे फुटवे वरचेवर काढा.
- * लागवड जून अथवा सप्टेंबर महिन्यात करावी.
- * सकाळी किंवा सांयकाळी पाणी द्यावे.